

ปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ในเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์ พื้นที่ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร

Factor of Eco-Historical Tourism development in Puntainorasing Historical Area, Samutprakran Province

ปัทมทิญา สิงห์คราม¹, สุปราณีวี ขวัญบุญจันทร์², ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล³

Patantiya Singcrum¹, Supraneekwanboonchan², Thamrong Udompijitkun³

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เพื่อสร้างปรากฏการณ์ในการพลิกฟื้นประวัติศาสตร์พื้นที่ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร รวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ตามประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวใน 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการท่องเที่ยวใหม่ตามแผนปฏิบัติการ 21 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) ความแตกต่างและความเหมือนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ นำไปสู่การกำหนดองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ 4) คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต่อชุมชน 5) การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ และ 6) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ และทำการสังเคราะห์เพื่อกำหนดปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ในพื้นที่ประวัติศาสตร์พื้นที่ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ได้ข้อค้นพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์นั้น ประกอบด้วยปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ 5 ประการ อาทิ เช่น 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) การสร้างคุณค่าใหม่ 4) การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และ 5) การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ประการนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เพื่อสร้างปรากฏการณ์ในการพลิกฟื้นประวัติศาสตร์พื้นที่ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

คำสำคัญ: ปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์, พื้นที่ประวัติศาสตร์พื้นที่ายนรสิงห์

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาศึกษา นันทนาการและการท่องเที่ยว คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ
Email address: krooaoay@hotmail.com โทรศัพท์มือถือ 09 0972 1907

² รองศาสตราจารย์, คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ Email address: supraneekw@swu.ac.th
โทรศัพท์มือถือ 08 1686 3940

³ รองศาสตราจารย์, สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพฯ โทรศัพท์มือถือ 08 1988 9931

Abstract

This article was a part of research and development of Eco-Historical Tourism for Creating Phenomenon for revitalization in Puntainorasing historical Samutprakan Province. Using Critical Content Analysis technique for data collecting, 6 main points that involve Tourism were 1) operating plan of a new tourist idea 2) Eco-Historical Tourism as a base of human resources development 3) The difference and similarity of Eco-Historical Tourism leading to knowledge of Eco-Historical Tourism specifications 4) The value of Eco-Historical Tourism to the community 5) Learning for creating self-knowledge as the most important part of Eco-Historical Tourism and 6) Form of Eco-Historical Tourism and the synthesis of specifying the Eco-Historical Tourist factors in Puntainorasing historical area, Samutprakan. The result of Eco-Historical Tourist development included 5 Eco-Historical Tourist factors : 1) Human resources development 2) Creating of local knowledge 3) Creating new value 4) Creating knowledge together with the community and 5) Variety of tourist activities. These 5 factors were important variables leading to be research conceptual framework and develop Eco-Historical Tourism in order to create a phenomenon of Revitalization in Puntainorasing Historical Samutprakan Province and related to tourist development in the area.

Keywords : Factor of Eco-Historical Tourism, Puntainorasing historical Conservation area

บทนำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เกิดขึ้นยุคแห่งโลกปรากฏการณ์วิทยาที่มีการตีความหมายใหม่ๆ ให้กับสิ่งต่างๆ ทั้งวัตถุ สถานที่ ระบบความรู้ ระบบสิ่งแวดล้อม และแม้กระทั่งความเชื่อต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้จากเหตุการณ์หรือประสบการณ์เนื้อในที่จะทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวมีความหมายที่ชัดเจนขึ้น เพื่อให้สังคมรับรู้และยอมรับการมีตัวตนเชิงประจักษ์ที่อยู่กับประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้ดังกล่าวจะต่อยอดความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ในวิถีชีวิตและประสบการณ์ของชุมชน จะช่วยเสริมพลังของชุมชนให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อแสดงความจริงที่เป็นแก่นแท้ อันเป็นรากเหง้าที่ทำให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ขึ้นได้จริง

แผนแม่บทของโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ว่าด้วย

สิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้ระบุว่าการท่องเที่ยวควรมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ ปกป้องรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศของโลก และยังระบุอีกว่าการท่องเที่ยว การพัฒนา และการรักษาสิ่งแวดล้อม ควรทำกระทำได้อย่างอิสระ ดังนั้นจึงเป็นแนวทางหลักในการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ทั้งในระดับส่วนกลาง ภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ส่งเสริมปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมในการพัฒนาประเทศ หากประเทศใดมีการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จให้กับประเทศนั้นอย่างยั่งยืนได้ (Rakicevik, Gabridela; & Angelevska-Najdeska, Katerina. 2012) การท่องเที่ยวจึงหันมายึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ปรับตัวสู่ความยั่งยืนโดยสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ที่หลากหลาย ผสานความร่วมมือและแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกันกับระดับโลก ได้คำนึง

ถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ และเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์จึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีฐานคิดแบบผสมผสานจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยได้นำเสนอจุดเด่นของการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบที่มีอยู่ในบริบทของแหล่งท่องเที่ยวออกมารับใช้สังคม เป็นการพลิกพื้นที่ให้กลับมาน่าสนใจมากขึ้น แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ยังต้องได้รับการพัฒนาโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยพัฒนาในหลายๆ ด้าน ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงใช้เป็นฐานแนวคิดในการศึกษาการปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ทรัพยากรมนุษย์หรือคนถือเป็นหัวใจของการพัฒนา จึงต้องอาศัยคนในท้องถิ่นเพราะถือว่าเป็นเจ้าขององค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยว การค้นหาองค์ความรู้ของชุมชนและการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ จึงต้องมีความเป็นสหวิทยาการ คือต้องเชื่อมโยงฐานความรู้ต่างๆ เข้ากับองค์ความรู้ชาวบ้าน อาจใช้กระบวนการวิจัย เพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว และสร้างอัตลักษณ์หรือสร้างจุดเด่นทางการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ เพราะจะส่งผลให้ปัจจัยการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นมีความสำคัญตามมา อีกประการหนึ่งได้

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์นั้น ถือเป็นความท้าทายทางการท่องเที่ยวเพราะทำให้เกิดกระบวนการสร้างสิ่งใหม่ๆ เกิดคุณค่าใหม่ เป็นการสืบทอดมรดกทาง

ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการเรียนรู้จำเป็นต้องเกิดจากการเข้าไปแหล่งเรียนรู้ ไปในสถานการณ์จริง โดยอาศัยการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนจนเกิดการการเรียนรู้แบบซึมซับขึ้น เป็นการสร้างการเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ปัจจัยการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายก็มีความสำคัญไม่น้อยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เพราะจะเป็นการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่กลับมามีชีวิต พื้นที่ประวัติศาสตร์พันท่ายนรสิงห์เป็นพื้นที่ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสาครซึ่งได้รับประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 72 ตอนที่ 2 เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2498 นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อศึกษาการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ในพื้นที่ประวัติศาสตร์พันท่ายนรสิงห์จังหวัดสมุทรสาคร ยังต้องถูกพัฒนาอีกเพื่อความยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์นั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ เพราะปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัยและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เพื่อสร้างปรากฏการณ์ในการพลิกฟื้นประวัติศาสตร์พันท่ายนรสิงห์ในพื้นที่ประวัติศาสตร์พันท่ายนรสิงห์จังหวัดสมุทรสาคร ต่อไป

ภาพประกอบที่ 1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ประวัติศาสตร์พันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร (ที่มา โดยผู้เขียน (2555) ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2556)

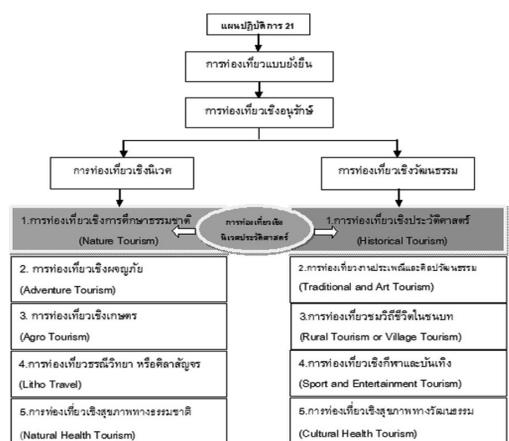
การวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การกำหนดปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

การได้มาซึ่งปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์และการรวบรวมข้อมูลในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งในบทความนี้ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ใน 6 ประเด็นหลัก อาทิเช่น 1) แนวคิดการท่องเที่ยวใหม่ตามแผนปฏิบัติการ 21 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) ความแตกต่างและความเหมือนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ 4) คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต่อชุมชน 5) การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548) และ 6) รูปแบบการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ กล่าวโดยละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวใหม่ตามแผนปฏิบัติการ 21

แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ทำให้การท่องเที่ยวหันมายึดหลักการพัฒนายั่งยืนจึงต้องมีการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างระมัดระวัง ช่วยแก้ปัญหาความยากจน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ช่วยประหยัดพลังงาน แสวงหาความร่วมมือและแสดงความรับผิดชอบร่วมกันระดับโลก (Global Partnership) (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548) ดังนั้นการท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่ความยั่งยืนโดยสร้างการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ที่หลากหลายเพื่อผลานความร่วมมือและแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกันระดับโลก คำนี้ถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาความยากจน ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 ที่มาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ (ที่มา: โดยผู้เขียน. (2555) ประยุกต์จากบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548)

จากภาพประกอบที่ 2 จะเห็นว่าการพัฒนายั่งยืนนั้นได้นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เกิดจากการผสมผสาน

ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) ประเภทการท่องเที่ยวเชิงการศึกษาธรรมชาติ (Nature Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ประเภทการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) โดยนำจุดเด่นของการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบออกมารับใช้สังคม เป็นการพลิกพื้นที่ให้กลับมาน่าสนใจมากขึ้น เป็นศักยภาพใหม่ของพื้นที่ท่องเที่ยว

บทความนี้จะกล่าวถึงการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในบริบทของพื้นที่ประวัติศาสตร์พันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร เป็นหลัก จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์และรวบรวมเอกสาร พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะสำคัญที่สามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ขึ้นเรียกว่า **“การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์” (Eco-Historical Tourism)** ซึ่งอธิบายลักษณะเฉพาะทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ที่มีฐานคิดมาจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีสิ่งมีชีวิตอยู่รวมด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่อาจเป็นพื้นที่ สัตว์ หรือคน ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของคนเน้นการท่องเที่ยวเชิงศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่าการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต้องมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ราฟ บุคเคย์ (Raff Buckley, 1992 อ้างในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย; 2542) ที่ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแง่มุมมองที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวที่ถูกจัดการดูแลอย่างยั่งยืนควรอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติเน้นการศึกษาด้านการเรียนรู้วัฒนธรรมและ/หรือ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

ซึ่งการศึกษาของ (จิราเจนต์ อุดมศรี. 2553) ได้ยืนยันว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยิ่งขึ้นควรคำนึงถึงการสร้างจิตสำนึก ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ธรรมชาติ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ยังมีฐานคิดมาจากการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในอดีตอาจจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณีและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง ร่วมชื่นชมและเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว นั้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ก็คือ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงมี สิ่งมีชีวิต อาจจะเป็นพืช สัตว์ หรือคน มาเกี่ยวข้อง กับแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการเข้าไปร่วมชื่นชม และเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างรู้คุณค่าในมรดกทางประวัติศาสตร์บนฐานของการมีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

จากประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนดังกล่าวข้างต้นการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เป็นฐานแนวคิดในศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ และการศึกษาถึงการปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ประวัติศาสตร์พันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ต่อไป

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์จะเน้นเรื่องการพัฒนาคุณธรรมเป็นหลัก ซึ่งคุณธรรมในที่นี้มี

3 ระดับ ได้แก่ คุณธรรมต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคม ซึ่งตัวชี้วัดคุณธรรมด้านต่างๆ ตามที่ (โสฬัณห์ พรหมสุวรรณ. 2551) ได้ศึกษาไว้ มีดังนี้

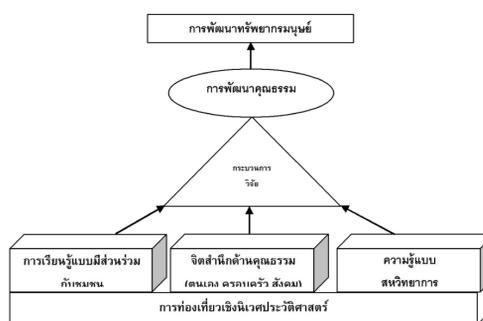
- 1) คุณธรรมต่อตนเอง ตัวชี้วัด คือ ความมีระเบียบวินัยในตนเอง
- 2) คุณธรรมต่อครอบครัว ตัวชี้วัด คือ ความมีระเบียบวินัยในครอบครัว และ
- 3) คุณธรรมต่อสังคม ตัวชี้วัด คือ ความมีระเบียบวินัยในสังคม

เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาคุณธรรม

นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นเรื่องของพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อีกด้วย โดยเริ่มจากการให้คิดเป็น ทำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธร ศรีเขียว; และคนอื่นๆ. (2551) ที่ได้ศึกษาถึงวิธีการการพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัย ให้เยาวชนเป็นที่วิจัย เรียนรู้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วม ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสรุปด้วยกัน และหากมีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรมจะยิ่งทำให้เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ดียิ่งขึ้นอีก เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้การศึกษาของ (บัญญัติ สาลี; และคนอื่นๆ. 2551) ได้ยืนยันให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนและปลูกฝังความสำนึกรักภาษาและวัฒนธรรมต่อเยาวชน เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและเอกลักษณ์ของตน โดยดึงให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นและเข้าร่วมโครงการ เช่น โครงการรักษ์ท้องถิ่น มีการทำกิจกรรมละลายพฤติกรรม และร่วมสร้างผลิตภัณฑ์โดยใช้กิจกรรมยามนักวิจัยน้อย เป็นการนำวัสดุที่ประหยัดและวิธีการทางธรรมชาติมาผลิตเป็นยามแจกจ่ายซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อมและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทำให้เกิด

องค์ความรู้และให้เห็นคุณค่าของทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องตามการศึกษาของ (ทม เกตุวงศา; และคนอื่นๆ. 2551) ที่ระบุว่าการศึกษาข้อมูลหรือเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อมเมืองโบราณกระตุ้นให้นักเรียนซักถามทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เป็นการซึมซับคุณค่าและองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่หลากหลายซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาถึงองค์ความรู้ท้องถิ่นทางด้านนิเวศประวัติศาสตร์ของ (อรุณจักร์ สัตยานุรักษ์; และคนอื่นๆ. 2551) ที่ระบุว่าพรมแดนความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้านนิเวศและสิ่งแวดล้อมเป็นความรู้แบบสหวิทยาการที่แสดงถึงการเชื่อมโยงองค์ความรู้ชาวบ้านและนักพัฒนาเอกชนเข้ามาร่วมกัน เช่น ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์จากระบบนิเวศโดยไม่ทำลายระบบนิเวศ เป็นต้น ดังภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 3 ฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มา โดยผู้เขียน. (2555)

3. ความแตกต่างและความเหมือนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ นำไปสู่การกำหนดองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีสิ่งมีชีวิตอยู่ร่วมด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่อาจเป็นพื้นที่ หรือคน ตลอดจนวัฒนธรรมอันดีงามของคนเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มี

การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังรวมถึงการท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป็นหลักเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสได้รับประสบการณ์โดยตรง และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทั้งการท่องเที่ยวและการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะการพัฒนาด้านจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวให้มีความตระหนักในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในอดีตอาจจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาพฤติกรรมในอดีตของมนุษย์ผ่านร่องรอยหลักฐานต่างๆ และร่องรอยเหล่านั้นก็กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญในเวลาต่อมา องค์ความรู้ของประวัติศาสตร์จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนวิเคราะห์พฤติกรรมผู้คนในอดีตที่มีความสัมพันธ์ต่อแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ความรู้ทางประวัติศาสตร์ยังมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวจนเกิดความภูมิใจในมรดกของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นคุณค่าในวีรกรรมของผู้นำซึ่งเป็นแบบอย่างในการสร้างคุณความดีเพื่อส่วนรวมผ่านร่องรอยหลักฐานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถานต่างๆ เป็นต้น (อดิสร ศักดิ์สูง. 2554)

ดังนั้นสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวทั้ง 2 แบบมีประเด็นความเหมือน คือ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างมีความรับผิดชอบ ส่วนประเด็นความแตกต่าง คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมุ่งเน้นท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมในแหล่งธรรมชาติ สำหรับการ

ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จะมุ่งเน้นศึกษาและเรียนรู้ร่องรอยและหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ก็คือการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ที่ยังคงมีสิ่งมีชีวิต อาจจะเป็นพืช สัตว์หรือคนมาเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว นั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและเรียนรู้มรดกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์อย่างมีจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์จะเกิดการพัฒนาดำเนินการต้องอาศัยการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้ดังกล่าวต้องประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 2) สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ และ 3) จิตสำนึกด้านคุณธรรมทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

4. คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต่อชุมชน

ภาพประกอบที่ 4 คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์
ที่มา: ผู้เขียน. (2555)

ประวัติศาสตร์ในบทความนี้จะกล่าวถึงชุมชนใน 3 ระดับ ได้แก่ เยาวชน ชุมชน และเครือข่ายท้องถิ่น คุณค่าหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต่อชุมชนต่างๆ ดังภาพประกอบที่ 4 อธิบายได้ดังนี้

4.1 คุณค่าต่อเยาวชนทำให้เกิดเยาวชนเกิดความรักในสำนึกบ้านเกิดของตนเองตามการศึกษาของ (บัญญัติ สาลี; และคนอื่นๆ. 2551) ที่กล่าวถึงการปลูกฝังความสำนึกรักภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ (ชุตินา ศิริวงศ์. 2553) ที่มีกิจกรรมเข้าร่วมสัมผัสประสบการณ์ตรงทั้งจากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชนโดยการเข้าร่วมสำรวจแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในชุมชน และทำให้เกิดความรักและเห็นคุณค่าในชุมชนที่เป็นถิ่นเกิดของตนเอง

4.2 คุณค่าต่อชุมชนทำให้เกิดความรักและห่วงหาพันพวยการทางการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (สมบูรณ์ ดีเบตปิน; และคนอื่นๆ. 2553) ที่ว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้เห็นความสำคัญและลุกขึ้นมาห่วงหาพันพวยการประวัติศาสตร์นั้นสามารถทำได้โดยการพัฒนาสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องของประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4.3 คุณค่าต่อเครือข่ายท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นศูนย์รวมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดีงามให้คงอยู่ต่อเนื่อง การจัดงานประเพณีในท้องถิ่นเป็นกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวหนึ่งที่สามารถจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ในท้องถิ่นต่อไป (Felsenstein, Daniel; & Fleischer, Aliza. 2003)

5. การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

มิติแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์

จริง การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงทำให้เกิดประสบการณ์และเกิดความประทับใจซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้ในรูปแบบใหม่ด้วยตนเอง (กฤษฎา ชูย์อาภย์. 2553) ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบซึมซับการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลาและต่อเนื่องสอดคล้องตามความคิดเห็นของ ทม เกตุวงศา; และคนอื่นๆ. (2551) ที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยกระตุ้นให้นักเรียนซักถามในสิ่งที่สงสัย ทำให้เกิดการซึมซับในองค์ความรู้ท้องถิ่น เพราะได้เข้าไปสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยตนเอง สามารถสร้างการเรียนรู้จากศรัทธาแรงจูงใจให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ ศศิธร ศรีเขียว; และคนอื่นๆ. (2551) ยังได้กล่าวถึงแนวทางให้เยาวชนสนใจประวัติศาสตร์โดยการ ให้การมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการ และร่วมพัฒนาการ จนสามารถสร้างและทดสอบทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้ตลอดเวลา เกิดเป็นการเรียนรู้ตลอดเวลา ดังภาพประกอบที่ 5

ดังนั้นปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนตามความคิดเห็นของผู้เขียนถือเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง	การเรียนรู้จากการซึมซับโดยเข้าไปสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัว
การเรียนรู้จากศรัทธาแรงจูงใจ	การเรียนรู้ตลอดเวลา

ภาพประกอบที่ 5 มิติแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
ที่มา: ผู้เขียน. (2555)

6. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์อยู่บนฐานองค์ความรู้ด้านนิเวศและ

ประวัติศาสตร์ สามารถกำหนดกิจกรรมได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ ทม เกตุวงศา. (2551) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาตำนานเมืองโบราณ ผ่านการบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชน เพื่อถ่ายทอดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. การศึกษาและการถ่ายทอดประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ บัญญัติ สาลี; และคนอื่นๆ. (2551) ที่ได้ศึกษาการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษา ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้านญ้อ โดยใช้วิธีการเล่าตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ผ่านชาวบ้านภูมิปัญญา และการให้เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการละเล่นพื้นบ้าน

3. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์ตรงสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีเชียร. (2551) ได้ศึกษาการศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ ทำให้พบข้อมูลที่ไดจากการจัดกิจกรรม คือ เรื่องวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การพึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการดำเนินชีวิต มีการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติและธรรมชาติกับคนและยังสอดคล้องกับผลการศึกษาถึงการพัฒนาเขตเมืองแบบยั่งยืนในพื้นที่ประวัติศาสตร์ของ Al-hagla, S.Khalid. (2010) ที่ศึกษาและพบว่าการจัดเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรมสามารถสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ดี ซึ่งต้องเชื่อมระหว่าง พื้นที่นักท่องเที่ยว และชุมชนเข้าด้วยกัน โดยทั้ง 3 ส่วนต้องเข้ามามีส่วนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ตีความหมาย ร่วมกับการอนุรักษ์ ให้เห็นคุณค่าของมรดกทางคุณค่าและวัฒนธรรมรวมทั้งเศรษฐกิจชุมชน หนึ่งในกิจกรรมสำคัญของคือการสร้างความตระหนัก

ในคุณค่าทางประวัติศาสตร์

4. การแสดงและร่วมสาธิตกิจกรรมการกีฬาไทยและการละเล่นพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสอดคล้องกับการศึกษาของ ชุตติมา ศิริวงศ์. (2553) ที่ศึกษาถึงกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์ตรงทำให้เกิดความรู้ และทักษะ ความสามารถ และเป็นการปลูกฝังความรักและเห็นคุณค่าในชุมชน

ตัวชี้วัดและคุณลักษณะที่สำคัญของปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ตามประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องทางด้านนักท่องเที่ยวใน 6 ประเด็นหลักที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต้องมีปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) การสร้างคุณค่าใหม่ 4) การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และ 5) การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

“คน” ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เพราะคนในท้องถิ่นถือเป็นเจ้าขององค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยว จึงเกิดการค้นหาค้นหาองค์ความรู้ของชุมชนและการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านั้น ตัวชี้วัดขององค์ความรู้ดังกล่าวต้องมีความเป็นสหวิทยาการ มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงฐานความรู้ต่างๆ เข้ากับองค์ความรู้ชาวบ้านโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อสร้างอัตลักษณ์หรือสร้างจุดเด่นทางการท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์นั้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์

2. การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น

ตัวชี้วัดการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นนั้นประกอบด้วย 1) ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวคุณลักษณะที่สำคัญคือ การค้นหาเรื่องราวประวัติความเป็นมา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนความเชื่อ ตำนานเรื่องเล่าต่างๆ 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์คุณลักษณะที่สำคัญคือ ต้องเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และ3) ด้านจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบคุณลักษณะที่สำคัญคือ การมีคุณธรรมทางด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นต้น

3. การสร้างคุณค่าใหม่

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์นั้นถือเป็นความท้าทายทางการท่องเที่ยวเพราะทำให้เกิดกระบวนการการสร้างคุณค่าใหม่ ตัวชี้วัดการสร้างคุณค่าใหม่ อาทิเช่น 1) องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์สร้างคุณค่าใหม่ในการท่องเที่ยว คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการบูรณาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านกระบวนการในการแลกเปลี่ยนชกถาม เพื่อให้เกิดการซึมซับและตระหนักในคุณค่า 2) องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่นำไปสร้างสำนึกรักถิ่นเกิด มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ที่ได้จากการสำรวจแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน 3) องค์ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์นำไปสร้างความรักและห่วงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่น คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์บนฐานระบบความเชื่อ และ4) องค์ความรู้ด้านภูมิทัศน์ทางศิลปกรรมที่นำไปสร้างการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นความรู้ทางด้านหลักธรรมในเรื่องความมีวินัย ความซื่อสัตย์ หิริโอตตะปะ และสปปุริสธรรม 7 ซึ่งถือเป็นหลักธรรมในการจัด

ระเบียบของสังคม เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์เป็นการสร้างคุณค่าใหม่ และทำให้เกิดการสืบทอดมรดกทางทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อไป

4. การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ตัวชี้วัดการสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน อาทิเช่น 1) การสร้างและทดสอบความรู้ด้วยตนเองมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงทำให้เกิดประสบการณ์และเกิดความประทับใจ 2) การเรียนรู้แบบซึมซับมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลาและต่อเนื่อง และ3) กระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาการท่องเที่ยว คุณลักษณะที่สำคัญ คือ พัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการและร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ต้องเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงโดยอาศัยการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนถึงจะทำให้เกิดการการเรียนรู้แบบซึมซับขึ้น

5. การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

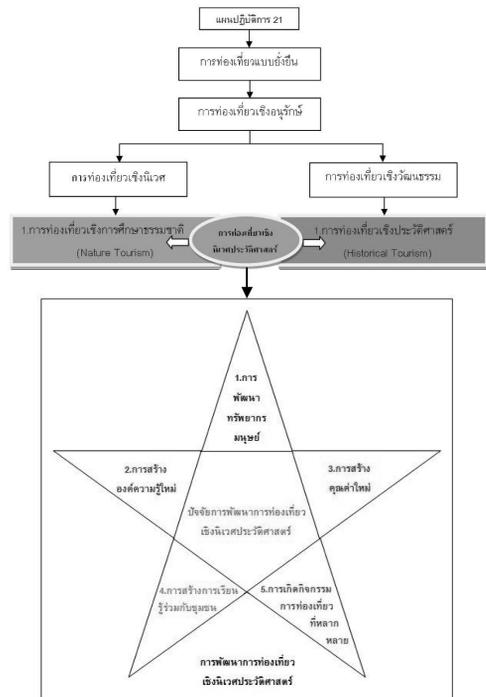
การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ถือว่าเป็นปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ทำให้เกิดการสร้างการเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ตัวชี้วัดรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ อาทิเช่น 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ 2) การศึกษาและถ่ายทอดประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชน คุณลักษณะที่สำคัญ คือ การบอกเล่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมผ่านตัวบุคคลสู่ตัวบุคคล 3) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์ตรง คุณลักษณะที่สำคัญ คือ ความรักและเห็นคุณค่าในชุมชน และ 4) การแสดงและร่วมสาธิตกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ คุณลักษณะที่สำคัญ คือ การให้มีส่วนร่วมของเยาวชนในการแสดงและสาธิตกิจกรรมทางประวัติศาสตร์

บทสรุป

การวางแผนการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของโลกที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ จะต้องทำให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้น การศึกษาและนำเอาจุดเด่นระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มาบูรณาการกัน โดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นหลัก จะทำให้เกิดมุมมองการพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ขึ้นมา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ เป็นรูปแบบใหม่ในการศึกษาครั้งนี้ แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวให้ก้าวไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ซึ่งในบทความนี้ได้ค้นพบและสรุปไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) การสร้างคุณค่าใหม่ 4) การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และ 5) การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ประการนี้สามารถนำไปกรอบแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ประวัติศาสตร์พันทายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีบริบทของพื้นที่เหมาะสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ หากเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวใหม่นี้ขึ้นจะทำให้เกิดปรากฏการณ์การพลิกฟื้นประวัติศาสตร์ ให้กลับมารับใช้สังคม สร้างกระแสทางการท่องเที่ยวให้กลับมามีชีวิต ส่งผลให้ชุมชน

ในแหล่งท่องเที่ยวพึ่งพาตนเองได้ ได้รับประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถรักษามรดกทางการท่องเที่ยวให้ตกทอดถึงเยาวชนรุ่นต่อไป ไม่เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถรักษาระบบนิเวศไว้ให้คงอยู่ต่อไปได้ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน คนในท้องถิ่นเกิดความหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยว เสมือนหนึ่งเป็นของตน และทำให้แหล่งนั้นมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป ดังภาพประกอบที่ 6

ภาพประกอบที่ 6 แสดงปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ที่มา โดยผู้เขียน. (2555)

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดา ชุ่ยอาภัย. (2553). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การเมือง). เชียงใหม่: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- จิราเจตน์ อุดมศรี. (2553). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ชุตินา ศิริวงศ์. (2553). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). สงขลา: บัณฑิต-วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- ทม เกตุวงศา; และคนอื่นๆ. (2551). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการกระบวนการสร้างการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพุทธมงคล อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บัญญัติ สาลี; และคนอื่นๆ. (2551). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษา ตำนานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้านอยู่ บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ศศิธร ศรีเขียว; และคนอื่นๆ. (2551). *รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาเยาวชนโดยผ่านการศึกษาศาสตร์ชุมชนตำบลบางโปร่ง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมบูรณ์ ดีบัณฑิต; และคนอื่นๆ. (2553). *รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวัดบ้านปาง ตำบลศรีวิชัย อำเภอ-ลี จังหวัดลำพูน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โสวัฒน์ พรหมสุพรรณ; และคนอื่นๆ. (2551). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้านวัด โรงเรียน และชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อดิสร คักดีสูง. (2554). *ประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย*. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2545). *นิเวศประวัติศาสตร์:พรมแดนความรู้*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์- คบไฟ.
- Al-hagla, S. Khalid. (2010, August). Sustainable Urban Development in Historical Areas Using the Tourist Trail Approach: A Case Study of the Cultural Heritage and Urban Development (CHUD) Project in Saida, Lebanon. *Citese*. 27(4): 234-248.
- Felsenstein, Daniel; & Fleischer, Aliza. (2003, May). Local Festivals and Tourism Promotion: The Role of Public Assistance and Visitor Expenditure. *Journal of Travel Research*. 41 : 385-392.
- Ferreira, A.J.D; Lopes, M.A.R.; & Morais, J.P.F. (2006, February). Environmental Management and Audit Schemes Implementation as an Educational Tool for Sustainability. *Journal of*

- Cleaner Production*. 14(9): 973-982.
- George, Ritzer; & Smart, Barry. (2009). *Handbook of Social Theory*. 5th ed . London: Mayhew Typesetting.
- Gurung, B. Dhan; & Seeland, Klaus. (2008, April). Ecotourism in Bhutan Extending its Benefits to Rural Communities. *Annals of Tourism Research*. 35(2): 489-508.
- Heidegger, M. (1889-1976). *The Basic Problems of phenomenology*. Trans. Albert Hofstadter. Bloomington: Indiana University Press.
- Hovinen, R. Gary. (1995, August). Heritage Issues in Urban Tourism An Assessment of New Trends in Lancaster County. *Tourism Management*. 16(5): 381-388.
- Howard, Peter; & Pinder, David. (2003, January). Cultural Heritage and Sustainability in the Coastal Zone : Experiences in South West England. *Journal of Cultural Heritage*. 4(1): 57-68.
- Jr. Libosada, M. Carlos. (2009, July). Business or Leisure? Economic Development and Resource Protection-Concepts and Practices in Sustainable Ecotourism. *Ocean & Coastal Management*. 52(6): 390-394.
- Kaul, Himani; & Shivangi Gupta. (2009?). Sustainable Tourism in India. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 1(1): 12-18.